

408. Nieuwe ideeën (8)

1. De bse is de bezinkingssnelheid van erythrocyten, maar BSE (VD: bovine spongiform encephalopathy, GB: bovine spongiforme encefalopathie) is de dolle- of gekkekoeienziekte (VD: spongiforme encefalopathie bij koeien). Scrapie is sponsvormige encefalopathie bij schapen. Kuru is spongiforme encefalopathie bij kannibalen in Papoea-Nieuw-Guinea, gekenmerkt door ataxie (spierstoornis) en onbeheersbare lachbuien. Met CJD wordt de Creutzfeldt-Jakob disease (VD) bedoeld, in goed Nederlands: creutzfeldt-jakobsyndroom of ziekte van Creutzfeldt-Jakob (een subacute spongiforme encefalopathie). Fytoftora is de zwakziekte in aardappelloof. De galactorroe is de melkvloed. De galabia wordt in Arabischspreekende landen gedragen. In gaillard (galjard) was gedrukt, hoe de gaillards tussen de gaillardia's de gaillarde dansten. Op de galeien trof je veel gajes en geteisem aan.

2. Geachte lezer, u bent mijn dictee-ideeëninspiratiebron! Laat me niet in de steek. De geilbakken lagen lascief, met lubriciteit, in de gijlkuip te geilen. Het bier is gijl genoeg om getond te worden. Een lesje biologie: chijl (chylus) is de door de darmvlokken opgenomen en in de chylusvaten afvloeiende, vet bevattende lymfe; chijm (chymus) is de spijsbrij in de maag. Kwantiseren (natuurkunde; nee, niks met nastaren!) is uitdrukken in quanten. Is er in het Gaelic (Gaelisch) een uitdrukking voor gadogado? De engel Gabriël keek goedkeurend toe. Hij struikelde in zijn gabardine regenjas over een stuk gabbro. Zit onze gaga opa nou in een gaaz of in een paaz? Een gaine is een buikcorset. In de gamellehut wordt de scheepstafel bereid. Een gegalonneerd uniform geeft status. Een galantuomo is een gentleman. Op de Galapagoseilanden (GB) vindt men galapagosvinken (GB). Hoe werkt de gallupoll precies? Twintig gallons zijn circa 90 liter.

3. Een galiameloen heeft lichtgeel vruchtvlies. Een galjak is een zeker soort breitschwanz. Met gamay drink je wijn uit de Côte d'Or. We eten vandaag ragout. Gants mousquetaires zijn handschoenen met een grote kap. Redactioneel commentaar staat tussen dubbele guillemets (vergelijk: chevrons). Het lettertype is garamond (garmond). Bij een garen-en-bandvrouwje kon je garen en band kopen. De garçonnière werd als garde-meuble gebruikt. Een garde-manger maakt nu eenmaal geen warme hap. Een galoche is een overschoen. Zonder gascomfort waren er geen gaskomfoors geweest. Is de gas- en lichtrekening al betaald? Briljanteren is tot briljant slijpen. De gaultheria [oo] is een plant. Plechtig werd het Gaudeamus aangeheven. Die gauchist is rechtshandig. Ondanks het gebakkelei werd er toch gebarbecued. Een gastro-enteroloog weet raad met maag-darmcatarres. Wat was dat ook weer, gaullistisch?

4. De briljante geleerde (hij bezat brille) met brillantine in het haar zou briller par son absence. Hij had zijn oudedagsreserve opgesoupeerd. Hoe gaan jullie optischevezelactiviteiten? Bestaat er verband tussen 'opteren' en 'coöpteren' (vergelijk ouderschap en co-ouderschap)? Een optant maakt een keuze (uit nationaliteiten). Ze vreeën (GB) elkaar op: dat beloofde wat! Sjeiks zijn vaak corpulent en opulent. Hier hebt u wat opera (enkelvoud: opus): opus alexandrinum (mozaïekwerk), opus anglicanum (fijn Engels middeleeuws borduurwerk), opusculum (werkje, klein geschrift), opus Dei (korgebed), Opus Dei (conservatieve katholieke spirituele organisatie), opus Herculeum (herculeswerk, reuzenwerk), opus magnum (magnum opus, zeer groot, belangrijkste werk), opus mallei (stippelgravure), opus operatum (werk van de sacramenten) en opus postumum (nagelaten werk). 'A vista' betekent 'op zicht'.

5. Het ex-or-lid sprak orakeltaal. Een oral history is een op schrift gestelde mondelinge overlevering. Onze driekleur is oranje-blanje-bleu. Vroeger namen de Oranjevorst en de andere Oranjelgen in de Oranjezon het defilé af. Nadat de oranjehemden wereldkampioen geworden waren (de Oranjeploeg won op het WK voetbal) werden ze gehuldigd met een boottocht door de oranjegekleurde Amsterdamse grachten. Een orante stamt uit de oudchristelijke kunst. De advocaat hield voor zijn privézaak een oratio pro domo. Sjonnies en anita's zijn meestal ordi's. Twee ordinaten vormen samen coördinaten. Vergelijk: co-existentie.

6. Betaal je in Zweden nog steeds met öres? De orenmaffia regeert. Voor je woordenlijstje: een oreade is een bergnimf, oregano is een tuinkruid (wilde marjolein; overigens: Marjolein wilde wel ...) en het oremus is een uitentreuren herhaald gezang (zoals: ik heb een potje met vet al op de tafel gezet?) Wat op de Oriënt betrekking heeft, is oriëntaals. Een oribi is een antiloopt. De organza is een weefsel van doorzichtige zijde. Orni's zijn insecten (een ornithopter is een ontwerpvliegmachine van Leonardo da Vinci). In vol ornaat ben je in compleet ambtsgewaad. 'Orkestraal' mag je nog maar op één manier schrijven. Origami is Japanse papiervouwkunst. De orpheusgrasmus kan mooi zingen. Een ortolaan is een broedvogel. De oryx is de paardantilope. Bij een Oscaruitreiking wordt een Academy Award uitgereikt. Een osloconfrontatie (Jaarboek 2007) vindt vanachter een spiegel plaats. In het Osmaanse (Osmanische (VD)) Rijk kenden ze de osmose nog niet. Op oudejaarsavond volgt Nieuwjaar.

7. Van het Oudegyptisch begrijp ik geen syllabe: misschien is het ook wel geen syllabeschrift. Het oudbakken oud-bestuurslid hanteerde oudchristelijke waarden. De wedstrijd ossi's versus wessi's eindigde in 4-3. Het ostracisme is het schervengericht. Een otoscoop is voor het oor. Hij was oudkatholiek en hing het oudkatholicisme aan. Het was dikke mik, ouwe-jongens-krentenbrood. Gooi dat maar op die hoop oudroest. Out of the blue werd de trainer ontslagen. Op de ouwelullendag dronken we veel ouzo (we waren met het ov gekomen). Op de (het) overheadsheet stond het allemaal heel duidelijk. Na de gedachtesprong begreep hij de gedaanteverwisseling. Shockrock moet een shockjock presenteren. Ons hofje is gecarreleerd en onze zitkussens zijn gecapitonneerd.

8. Het was bijna choquant en zeker shocking te zien hoe gechoqueerd hij was na het zien van het folteren en martelen van de gevangenen door een shocktherapie die nochtans niet als therapeutische behandeling bedoeld was. Je moet gebruikmaken van de gebruikersinterface. De twee gebronsde mannen waren flink gebrouilleerd. Hoe vaak per week kan er één brouwsel (een gebrouwt) geproduceerd worden? Bij het gebrokenhartsyndroom is er sprake van stresscardiomyopathie. Gelukkig is het conflict gede-escaleerd. Ze kunnen weer gedag zeggen en goedendagzeggen. Het gewas gedijde goed. Ik was beduusd dat hij zich zo gedeisd hield. De geel-roden wonnen. We hebben 'gemens-erger-je-niet' en geëenentwintigd. Een geek is een computerfreak. Kippen kunnen geelpeld zijn. Wanneer heb je nog ge-i-bankierd? Ik was geëpateerd: het kon hem geen vits schelen. Geëluclideerd is opgehelder, verklaard.

9. Ik kon goed overweg met de overwegwachter. Een voorbeeld van een oxymoron is 'levend dood'. Drie en vijf zijn onpare getallen. Hoe vaak schrijf je 'paella' nu nog fout? Padijah was de titel van de sultan van het Ottomaanse Rijk. Padie is rijst te velde (Maleis), paddy is een spotnaam voor de Ieren. Waar we aten, bij de pakistaan, stond een pagodeboom. Je zou het niet verwachten, maar pain à la grecque zijn koekjes uit Brussel. In Palestina draagt bijna iedereen een palestijnsjaal (arafatsjaal, kaffiya). Wat en waar was het Palingoproer ook weer? Een palimpsest is een perkamentrol of ostraka (meervoud van ostrakon). Ook voor Pampus kun je voor pampus liggen. Een panacee is een middel tegen alle kwalen. Als je pan-Afrikaans bent, hang je het panafrikanisme aan. In Panama dragen ze panama's (en pyjama's). Een pangi (Jaarboek 2008) is een Surinaamse omslagdoek. Een panegyriek is een feestrede.

10. De pandit en pandita zijn geleerde hindoes. Pancetta is Italiaans gepekeld buikspek. Hij scoorde met een panenka. Panna kun je niet eten, panna cotta wel. Het pantheon is het geheel van de goden. Een papadum is een zeer dunne, in olie gebakken pannenkoek uit India. De pantry is de provisiekamer. Het genus irritabile vatum is het prikkelbare dichtersgeslacht. De gepard, het jachtluipaard en de gerbil (steppemarmot, renmuis, woestijnrat) gingen gebukt onder de stress van de ghibil, de hete woestijnwind in Noord-Afrika. Get(h)semane (NBG: zonder h) is de Hof van Olijven (olijfhof, olijvenhof). Giaur [gaa-voer] is de Turkse scheldnaam voor alle niet-moslims. O ja, en nog even off the record: een chicard is een chiqueling. En een chichi madam is bekakt (B.N., niet algemeen). Hou deze laatste twee woorden voor uzelf; breng ze niet naar buiten!